

מסע פולין

עקרונות טקטיים כלליים אלה הודגמו בבהירות במסע נגד פולין. הצלחתם היתה מזהירה. ואולם אין לשכוח שהגרמנים נקטו בהם במלחמה עם אויב, שלא היו לו כל אמצעים לחדור בעד הצעיף של תוקפיו. בעוד שכל כונותיו ותנועותיו שלו היו גלויות כספר הפתוח. טנקים ומכונות משורינות תפסו, במידה מרובה, את מקום גייסות-הסער של מרס 1918. ושוב, המהירים ביותר הם שקבעו את קצב ההתקדמות. הפרצים נוצלו במרץ ובתקיפות. מגע עם האויב היתה המטרה המבוקשת, ונחשבה יותר מאשר המגע עם האגפים. הטנקים לא היו קשורים כלל לחיל הרגלים; למעשה היו משאירים לעתים קרובות את חיל הרגלים במרחק רב מאחוריהם, לפעמים כדי עשרות מילין. בטחונם היה מסור לשיתוף הפעולה האמיץ עם כוח האויר הגרמני, המשובח ועדיף לאין שעור מכוח האויר הפולני. הוא שאיפשר לטנקים הגרמניים להפר את כל חוקי הזהירות מבלי לבוא על ענשם; כוחות האויר הודיעים בקביעות על עריכת הכוחות של הפולנים, הגנו על הטנקים מפגיעות מטוסים פולניים, הפציצו את מרכזי ההתנגדות שעמדו בדרכם, עטו על חיל הרגלים הפולני שניסה להתיצב בפניהם, והמטירו עליו אש מכונות יריה, ואפילו שברו התקפות-שכנגד, לעתים אף בראשיתן, בטרם נערכו למעשה. ובו בזמן הסיחו הטנקים את תשומת לב המגינים מעל כוחות האויר של האויב ואיפשרו לאחרונים להנמיך טוס על פני הארץ. במקרה שאחד „השותפים“ הכויב את השני, היו האבידות כבדות. כדאי לציין כי בזמן שהרוסים נכנסו לפולין, וההתנגדות הפולנית הלכה ודעכה, עמדו מאות טנקים גרמניים מחוץ לכלל שימוש בגלל חוסר דלק, ובכל זאת טרם הספיק חיל הרגלים להשיגם. נראה שהחיל הרגלי הגרמני לא גילה שום זוהר מיוחד, ולפולנים היתה הרגשה, שהם חיילים טובים מן הגרמנים. ואלם, היתרון שהיה לגרמנים מבחינה חמרית היה גדול כל כך, שאינו מתיר הערכה נאמנה ליכולתה וכשרונה הטקטי של המכונה הצבאית הגרמנית המודרנית. כמה שיטות ונטיות נתגלו בכל זאת, בבהירות. במקרה של התקפה גרמנית אפשר לשער, שתוך ערפל של אי-ודאות, אחיזת-עיניים, תעמולה, ואולי סבוטז', תרד המהלומה בכל כוח האכזריות שאינה יודעת שעור – מה שקוראים בצרפתית בשם Brutalité. וההסתכנות תתקבל על לב הצבא הגרמני מחוץ אמונה שלא יתכן נצחון בלעדיה.

צבאה של צרפת

1.

בגשתנו לדון בהרכבו של הצבא הצרפתי, עלינו, להרכיב משקפים צרפתיים* כדי להשתחרר מהתפיסה הבריטית הטהורה. הרגשות הדימוקרטיים בבריטניה הייבו צבא מקצועי מתנדב קטן בקו הראשון, ובקו השני – כוח קטן, המורכב גם הוא ממתנדבים, המקדישים רק חלק מזמנם לעבודת הצבא*. כשלורד רוברטס** טען

* הכונה היא לצבא הטריטוריאלי. – המערכת.

** לורד רוברטס – מצביא אנגלי נודע בסוף המאה ה-XIX וראשית ה-XX. – המערכת.

לשירות לאומי באה ההתנגדות העיקרית מצד מפלגות השמאל. כשמר מְנַיֵס דבר בפרלמנט האוסטרלי על אימון צבאי כללי, היו חברי מפלגת הפועלים אלה שהתפרצו בקריאות מחאה, אם כי דבר זה נעשה, אולי, מתוך הרגל אינרטי. אצלנו, אף על פי שהשירות הכללי נתקבל ברצון על ידי כל המפלגות, הרי רואים בו בכל זאת סטייה מהמסורת. ביחוד משנקטו באמצעי זה בזמן שלום.

היפוכו של דבר בצרפת: הסיסמה „אומה מזוינת” היתה שם סיסמתו של האגף הדמוקרטי. „האימפריה השנייה” (של נפוליאון ה-III) הפכה את הצבא לצבא מקצועי במידה מרובה. והזכרונות, המעורים זה בזה, – של שלטון שרירותי ושל תבוסה בשדה הקרב, הם שגרמו מאז לשיטה זו שלא תהא פופולרית. זה זמן רב, שעיקר הרכבו של הצבא הצרפתי הוא הנוער, הנמצא בשירות במשך תקופה של שנה ועד שלוש שנים, בצירוף חבר קצינים אנשי-מקצוע קבועים, שהם מדריכיו ומפקדיו. מאחורי צבא פעיל זה עומדים האנשים, שעברו דרך שורותיו, והם מהווים למעשה את כל הגברים המוכשרים לשירות, וכן נמצא ברזרבה מספר גדול של קצינים. תפקידי הרזרבה הם להשלים את היקף הצבא הפעיל, כדי הרכבו המלא, ולספק תגבורת ליצירת דיביזיות רזרביות, וכן להקים מספר יחידות ושירותים, שאינם קיימים בזמן שלום, אולם שאי אפשר בלעדיהם בזמן המלחמה.

ברם, נוסף לקצינים, היה בצבא הצרפתי תמיד יסוד מקצועי מסוים, וזה גדל בהרבה בזמן האחרון. בחלק מתוך נטיה עקרונית ובחלק מפאת הצורך במומחים ובמדריכים מוכשרים למלחמה המודרנית. מספרם של החיילים המקצועיים בצבא (לפי הרכבו שלפני הגיוס) לא היה פחות מ-120.000, היינו כמעט מחצית המספר של אלה, ששירתו שירות-חובה (280.000 בערך).

2.

הצבא הצרפתי מחולק לשלוש חטיבות: כוחות-הבית, שהם צרפתים; הכוחות-שמעבר-לים, המורכבים מצרפתים, זרים („לגיון הזרים”) וילידים; והכוחות הניידים הצרפתיים והצפון-אפריקניים, שחניתם היא כרגיל בצרפת או בצפון-אפריקה. אולם אפשר להשתמש בהם להגנת כל חלק מחלקי האימפריה. אלג'יר ומרוקו מספקות חיילים טובים, המתאימים לתפקידי המלחמה המודרנית באותה מידה כמו החיילים של צפון הודו. הואיל ורבים מהם מגויסים ממחוזות שבהם תנאי מזג האוויר קשים ביותר, הרי הם בדרך כלל יכולים לעמוד באקלימה של צרפת. הילידים של אפריקה המערבית הצרפתית התאמתם למלחמה אירופית הרבה יותר מועטת. אף על פי שהם אמיצי-לב וטובי-מזג, הרי אין הם יכולים לעמוד בחורף של צרפת הצפונית או הצפונית-מערבית, וכן אי-אפשר ללמד אותם את השימוש בכלי-נשק מורכבים.

כוחות-הבית מחולקים שוב לשני סוגים: גייסות-שדה וגייסות-מבצרים. גייסות-המבצרים הם מגיני קו מג'ינו; הם מורכבים מרגימנטים של רגלים, (שמספר גדודיהם שונה בהתאם לתנאים), וכן מארטילריה וממהנדסים. בני היחידות של כוח זה נוהגים אורח חיים מיוחד. דוגמת המסדרים העתיקים של אבירים-נוזרים חיהם קודש לתפקידם; אם כי אין להרחיק לכת בהשוואה זו, הואיל והנשים והילדים שלהם שוכנים בזמן שלום בערים ובכפרים הסמוכים. יש גם גייסות-מבצר מטיפוס אחר – בדרום-מזרח של צרפת; הביצורים שם, מעל המעברים שבהרים, אינם מצריכים את דרגת המסיביות של קו מג'ינו, וחלק גדול של הרגלים ילחם שם בשעת הצורך במגולה, ברוחים שבין הביצורים.

ברור כיום, שאם כי חלק גדול של הגייסות יִצְבַּר אל שדה הקרב בכלי-רכב, הרי רובו הגדול יצטרך בכל זאת להלחם רגלי. נוסף לזה אי-אפשר בצבאות העצומים שבאירופה להחליף לגמרי את הסוסים בכלי-רכב מנועיים. משום כך שונה רגימנט הרגלים הצרפתי התקין כיום רק שינוי מועט ממה שהיה ב-1918, פרט להגדלה ניכרת בכוח האש שלו וריבוי מסוים של כלי-רכב ממוכנים, ביחוד לצרכי פיקוד. ברגימנט יש עתה, על כל בטליון, 48 מקלעים, 16 מכוונות-יריה, 3 מרגמות קלות ו-2 תותחים אנטי-טנקיים; מלבד זה כוללת פלוגת-המטה של הרגימנט 2 מרגמות יותר כבדות ו-6 תותחים אנטי-טנקיים כבדים יותר.

הדיביזיה הממונעת והרגימנט הממונע נשארים בהחלט חיל רגלים, אם כי אפשר לצרף להם בקרב רכב-קרב משורין. מהירות היחידות הממונעות מגדילה לאין ערוך את חשיבותן מבחינת ניצול הישגי ההתקפה ובמתן תגבורת, אולם הם נתונים לפגיעה כשהם בתנועה, ומצריכים הגנה מיוחדת על ידי כוחות אחרים, עד שיתפרסו לפעולה. הארטילריה שלהם, בין הוביצרי-השדה ובין ההוביצרים של 155 מ"מ, מועברת כולה בעזרת מנועים.

3.

אותה כפילות אנו מוצאים גם בחיל הפרשים. חלק ממנו שומר עדיין על הסוסים שלו, וסוג זה משמש ליצירת דיביזיות הפרשים התקינה. פורמציה זו מורכבת משני רגימנטים רכובים, מכוניות משורינות או מסיעי מקלעים, ודרגונים המובלים במכוניות משא. (כדאי לציין כי בזה מוחזרת המלה "דרגון" למובנה הראשון, כי הדרגון היה, לפני שהפך פרש, חיל אנפנטרי רכוב שנלחם רגלי. סוג שני מהוה את הדיביזיות הממוכנות הקלות, הכוללות רגימנט של מכוניות משורינות ואופנועים. בריגדה של טנקים קלים (160 לערך), בריגדה של דרגונים וארטילריה ממונעת מהירת-תנועה, שבה הוביצר של 105 מ"מ בא במקום זה של 155 המ"מ אשר לחיל הרגלים.

הטנק הכבד אין חושבים להשתמש בו כרגיל שימוש עצמאי או בשיתוף פעולה עם מטוסים בלבד, כמו בצבא הגרמני, אם כי שירותו בצורה זו עומד לדיון. השיטה המקובלת של התקפה על עמדה אויבת קבועה היא על-ידי הקצבת טנקים לסיוע חיל הרגלים, בשעור של פלוגת טנקים לגדוד רגלים או שני גדודים של טנקים לדיביזיות רגלים המתקיפה בעומק. וכן אין שום רמז על צמצום ההכנה הארטילרית או הפחתתה, במקרה של שימוש בטנקים. בקצרה, - תפקידו של חיל הרגלים הוא לכבוש קרקע בעזרת טנקים, ארטילריה ואויריה ובכלי-נשקו הוא; להשמיד, לשבות-שבי או לגרש את הגייסות האויבים המחזיקים בעמדה; ולהחזיק בעמדה שנכבשה. ראינו, איפוא, מה בין משנתה של גרמניה למשנתה של צרפת. להלן ננתח את הרעיונות, שעליהם מבוססת הטקטיקה הצרפתית הנוכחית.

4.

הנסיונות של הצבא הצרפתי במלחמה האחרונה, וביחוד בדרגות המוקדמות שלה, היו חרותים עמוק על לבות האנשים, שערכו לאחר גמר המלחמה את ספר-העזר על השימוש הטקטי בפורמציות גבוהות. האבידות האיומות, שנגרמו ב-1914 כתוצאה מפזיזות בתמרון ומחמת חוסר-הגנה לחיל הרגלים בפני כלי-הנשק המודרניים, הזהירו את מחברי הספר בעבודתם. "האש היא הגורם המכריע בקרב", כך אפשר לסכם את הסיסמה, שעמדה לפנייהם במשך עבודתם. הספר שהם יצרו סומן כ"עראי", אולם הוא שימש במשך חמש עשרה שנה

בערך, ואף התקנות החדשות, שבאו במקומו לא מכבר, חדורות אותה הרוח. ואין ספק, כי אם היתה האש הגורם המכריע ב־1921, הרי כיום נכון הדבר במידה גדולה עוד יותר. ויש סיבות נוספות לזהירות שבספר זה, ובהלכה הצרפתית בכללה, שהיא פחות הרפתקנית מזו של הגרמנים, אף כשהצד החומרי והתכני דומה בשתייהן. צרפת עומדת מול אומה שהיא מרובה ממנה פי שנים באוכלוסיתה וחדורה פילוסופיה, המזלזלת בערכם של חיי־אדם; וצרפת אינה יכולה להרשות לעצמה זלזול מעין זה. יתר על כן, היא יודעת, שהזמן הוא על צדה מכמה בחינות, וביחוד מפני שלבריטניה, בת בריתה, יש כוח עצום, אלא שכוח זה אפשר לפתח אותו בצורה צבאית רק בהדרגה. וכך יוצא, שאם כי ההתקפה מתוארת בספר הנ"ל כצורת הפעולה האידיאלית, הרי הנחה זו מוגבלת על ידי האמרה, כי המעבר להתקפה מצריך יתרון התחלי לפחות באחד מן הגורמים האלה: בכוח המספרי, בכלי נשק, ברוח, באימון, במצב האסטרטגי או בהכנה מוקדמת. את הקרב רואים כסדרה של דרגות: השגת המגע עם האויב, העסקת האויב על מנת לגלות את כוחו, ההתקפה, ניצול ההצלחה או – במקרה של עיכוב – ארגון מחדש. בניגוד לשיטה הגרמנית, נקבעת לכל יחידה מגמה מסוימת, או אפילו מגמות אחדות. ההתקפה נערכת קפיצות־קפיצות, החל מעמדה המשמשת בסיס לאש מסייעת, ובכל מטרה שהושגה קובעים בסיס־אש חדש. בשעת מהלך ההתבססות מפסיקים את ההתקדמות הכללית, אולם שולחים לפנים יחידות קטנות, כדי לקבוע שוב מגע עם האויב. כל מגמה כסדרה נבחרת בראש וראשונה מבחינת היותה מתאימה לעמוד בפני התקפה־נגדית, ובמיוחד בפני התקפת טנקים נגדית. כל זה נראה, אולי, כחסר־מעוף בהשוואה לכלל הגרמני, כי המגמה הוא האויב באשר הוא. ולמעשה, טענו אחדים מהוגי־הדעות הצרפתיים, כי המטולטלת הפריזה בנדנודה: מפויזות – לחששנות. ואמנם, מתוך מבט ראשון מתבקשת השאלה: והכלל, השנוי במקום אחר בהוראות אלו, כי הצלחה מושגת על ידי הפתעה בתמרון, מה יהא עליו? ותהא התשובה כאשר תהא – למעשה אין השיטה מונעת את אפשרות ההפתעה. אם נדון על שיטה זו לאור שיטת ההגנה הגרמנית, נראה, כי המפקדה הצרפתית למדה את השיטה הגרמנית לימוד תכליתי, ונקטה באמצעים הטובים ביותר כדי להתגבר עליה.

לא נהיה מופתעים, אם נמצא עוד הבדלים לגבי התורה הגרמנית. לא שהתקנות מנוגדות כל כך אלו לאלו, אלא שמוצאים אנו הבדל מתמיד בהדגשה. אש ותנועה הוא עקרון צרפתי כשם שהוא עקרון גרמני ובריטי (בלשון נעדרת המליצה והמעשית שלנו, אנו אומרים, כי כל הענין תלוי מ־הבאת מקלע הכרן לפנינו). הגרמנים עומדים על חשיבותה של פתיחה מהירה באש ארטילריה, וגם הצרפתים אינם מכחישים את חשיבותה; אולם הגנרל הצרפתי מוֹרן בספרו הנפוץ „הצבא המודרני“ מצביע על ערכם של חישובים מוקדמים קפדניים, כדי שכל כדור יפעל את פעולתו, ועל סכנת הפעולה המבודדת של סוללות יחידות, העלולה להביא לידי השמדתן על ידי האש האנטי־סוללית של האויב. על מפקד הדיביזיה, כך נקבע בתקנות, לפקח על פעולת הארטילריה במשך כל איסטדיה ואיסטדיה של הקרב. דוגמאות של רוח זו נמצא בתקנות במקומות מרובים. הטנקים, נאמר, לא ישמשו בדרך כלל בהתקפה, אם לא בחיפוייה של ארטילריה אדירה ביותר, ולא ינסו לחדור חדירה עמוקה, אלא אם כן מערכת ההגנה העוינת נהרס ארגונה. זה הוא בלי ספק כלל בריא. הצרפתים, שהם עצמם מצוידים ציוד מצוין של כלי־נשק אנטי־טנקיים, יודעים יפה עד כמה הטנק ניתן לפגיעה מצד ארטילריה אנטי־טנקית

הערוכה בעומק, אם אין "חונקים" ארטילריה זו על ידי אש. הקושי להוכח בדבר הצלחת "החניקה" הוא גדול כל כך, שסבורים כי הטנקים יסבלו אבדות קשות אפילו אם ינתן להם סיוע של ארטילריה רבת כוח, מלבד אם ישתמשו בעשן. אפשר להניח, ללא פקפוק, כי מה שהתרחש במערכה הפולנית לא היה בו כדי להשפיע על הצרפתים לשנות את דעתם בשאלה זו.

5.

יסוד שני של התורה הצרפתית מנוגד במידה עוד יותר ניכרת לעקרונות הגרמנים. בתחילת המלחמה, אין הצרפתים רואים כדבר רצוי להלחם קרבות של התנגשות, אם כי משאירים פתח "ליזמה מוצדקת". לדעת המטה הכללי הצרפתי, אין פעולות כגון אלו מתאימות לגייסות צעירים, שצריך להכניסם לפעולה בזהירות ובצורה שיטתית ועם כל סיוע האש הדרוש. קרב התנגשות, אשר קרב אקמיהל הוא, אולי, הדוגמה הקלסית לכך, אפשר להגדירו כקרב שבו שני צבאות נעים מתנגשים ותוקפים זה את זה בעת אחת. ההמנעות מפעולות כגון אלו כרוכה, איפוא, בדחית ההתקפה, עד שתהיה השליטה על הגייסות שלמה ואפשר יהיה לקבוע בודאות את קו החזית של האויב. אם האויב מראה סימנים של התקפה, יש לחכות להשתערויות. ושוב נראה, כאילו יש קשיחות מסוימת בדרך שבה נקבע הרוחב החזיתי של ההתקפה, אם כי נאמר, שהדבר ניתן רק כהוראה כללית בלבד: לדיביוזה, למשל, אפשר להקציב רוחב כזה וכזה, כשעמדת האויב אינה מאורגנת, ומחציתו של רוחב זה, או קצת למעלה מן המחצית, במקרה של עמדה חזקה; דיביוזה ממנכת קלה יכולה לתקוף ברוחב חזיתי מסוים, כשניתן לה סיוע ארטילרי נוסף, וברוחב קטן מזה, אם היא תלויה רק בארטילריה שלה עצמה. והוא הדין גם בהגנה. העומק הבינוני של עמדת ההגנה הראשית, מה שקרוי לעתים בשם "אזור-הקרב", צריך להיות כך וכך, אולם עליו להיות גדול יותר, אם השטח פתוח ומכיל מכשולים מועטים. ההערכות בעומק גדול חשובה בעיני הצרפתים באותה מידה כמו בעיני הגרמנים. המשאלה הראשונה היא, כי מרגע שהאויב נכנס לתחומיהם של סדורי-ההגנה הקדמיים ביותר, יכנס לאזור של אש, אשר מכאן ואילך לא תתן לו מנוח, ותהא הולכת ונעשית יותר ויותר צפופה, במידה שהאויב יחדור יותר. הצרפתים מחשיבים במידה מרובה את המוקש האנטי-טנקי. לפי דברי אלה, שכתבו על המלחמה בספרד, היתה הצלחתו שם מועטת, אולם אפשר שסיבת הדבר היא, שלא השתמשו בו בכמויות מספיקות. חשיבותם של המהנדסים בהגנה מודגשת הדגשה יתרה. החזקת דרכי התחבורה ותיקונן בהתקפה והקמת מכשולים בהגנה — זה היה תפקידם של המהנדסים מאז; וכזה נשאר עד היום. אלא שבזמן האחרון נודע משנה-ערך למלאכת ההריסות בהגנה או בשעת נסיגה. במידה שהמלחמה נעשית יותר ויותר מכנית, כן נגרים עיכוב יותר ויותר גדול על ידי הגשר ההרוס, הכביש המנותץ בשטח ביצות או במיצר, או ע"י קו-הגישה הזרוע מוקשים.

לגבי צרפת והצבא הצרפתי תורת המלחמה הנוכחית היא מלאכה שיש ללמוד אותה ולנהל אותה מתוך זהירות לאין שיעור, ומתוך דעה מיושבת ללא הפסק. דבר אחד ברור: במלחמה זו לא תארע לצבא הצרפתי שום תקלה כתוצאה מפזיזות. מצד שני, הכשרון וכוח-ההמצאה הצבאיים של הצרפתים אי אפשר להחלישם אף על-ידי התקנות הקפדניות ביותר. החוש להזדמנות, שהוא כה אופיני למסורת הצרפתית הנהדרת, ימצא במקומו לכשידרש.